

Kloosterkerk – 3 september 2023

Jozua 3 – in de serie 'De overzijde'

ds. Rienk Lanooy

Gebed om ontferming

Hier
keren we naar binnen
om stil te zijn
en stil te staan
bij een week
die voorbij is:
de woorden
die we zeiden
en de woorden
die we hadden willen
ja, misschien wel
hadden moeten zeggen
de dingen
die we deden
en de dingen
die we hadden willen
ja, misschien wel
hadden moeten doen
Er kan soms
zoveel licht zitten
tussen wie we zijn
en wie we zouden willen zijn
dat we ons zelf
kwijtraken.
Om stil te staan
en stil te zijn
en u te verstaan
daarom zijn we hier,
en bidden u:
Heer, ontferm u...

Hier
keren we naar binnen
om stil te zijn
en stil te staan
bij een week
die voorbij is:
misschien was er
iemand
die ons nodig had
maar die we vergaten
een zwerver
die ons aankeek
en die we negeerden
een mens
op wie we hoopten
maar die aan ons
voorbijging.
Hoe ongemakkelijk
en verwrongen
kan het leven
met de ander zijn.
Om stil te staan
en stil te zijn
en u te verstaan
daarom zijn we hier
en bidden u:
Heer, ontferm u...

Hier
keren we naar binnen
om stil te zijn
en stil te staan
bij een week
die voorbij is:
en iedere keer
is er toch weer
de verbazing
over waar wij mensen
toe in staat zijn:
het grootse
en het schone
de kennis
en de vaardigheden
om goed te doen
en tegelijkertijd
de keerzijde
daarvan
die nooit ver weg
lijkt te zijn,
de traagheid
en de onmacht
en het bewuste kwaad.
Om stil te zijn
en stil te staan
en u te verstaan,
daarom zijn we hier
en bidden:
Heer, ontferm u...

Preek

'Wegens technische problemen, tijdelijk uit de vaart', stond er op een A4tje in een nogal groezelig plastic hoesje, daar aan de Maas. Wij vonden het een groezelig plastic hoesje, maar dat lag meer aan de boodschap dan aan het hoesje zelf. Er zat in de tamelijk zakelijke mededeling immers maar weinig compassie met de gedupeerde wandelaar. We stonden, mijn dochter en ik, aan de oever van het water en bediscussieerden de gevolgen van de boodschap, en dan vooral de vraag hoe lang 'tijdelijk' is. Gemeten aan de lengte van een dag, kon het een half uurtje zijn, maar gemeten aan de eeuwigheid kon 'tijdelijk' best een paar maanden duren. Nu ja, we voelden ons... ja, hoe voel je je, als de overkant tegelijk zichtbaar nabij, maar onbereikbaar ver weg is? Kregelige korzeligheid vermengde zich met een koortsachtig kijken naar een alternatief en langzaam maar zeker zakte de irritatie weer tot aanvaardbare en handelbare proporties.

Het verlangen naar de overkant is eigen aan de mens. Want wie weet is het gras er groener, is de wereld er anders, liggen er nieuwe mogelijkheden in het verschiet. Vraag aan een willekeurige Waddeneilandganger wat haar zo aanspreekt, en niet zelden zegt ze dat het zijn aan de overkant, het achterlaten van het vertrouwde vaste land, de spanning van het gaan over het water, de vertraging van de oversteek, iets met haar doet. En wat voor een paar weken vakantie geldt, zal ook de emigranten in de jaren '50 en '60 hebben gelokt en het lokt al evengoed de mensen op hun gammele bootjes op de Middellandse Zee: aan de overkant moet het beter zijn. En ze gingen en gaan, op hoop van zegen.

In het verhaal uit het boek Jozua gaan ze ook. Nu ja, niet onmiddellijk. Het volk Israël staat aan de rand van de rivier Jordaán. Drie dagen wacht het – laten we zeggen: een paasweekende lang – voordat het opstaat... en op weg gaat o.l.v. Jozua.

Het verhaal lijkt op dat van de uittocht uit Egypte. In de bijbel is dat verhaal een woestijntocht ervóór gesitueerd. Deze oversteek is er een soort milde versie van. Hier geen oorlogstaal. Geen vijanden. Geen drama. Dit is geen uittocht, eerder optocht, geen race tegen de klok, maar een rite die de tijd even stilzet, geen strijd, eerder liturgie.

Het verhaal van deze intocht wordt verteld met een priesterlijke blik, en is geschreven met het oog op de Israëlieten die in de 7e eeuw voor Christus in ballingschap in Babylon verblijven, ver van huis en – voor hun gevoel – ver van hun God. Het moederland is leeggeroofd, de tempel in Jeruzalem verwoest. Wat rest zijn vervagende herinneringen. In de woestijn van de ballingschap dreigen ze hun geloof te verliezen, hun vertrouwen dat er achter die onmetelijke zee van afstand tot hun vertrouwde land en hun vertrouwde God, nog een overkant is om naar uit te zien. De toekomst lijkt verleden tijd geworden, voltooid verleden tijd. Is er nog een overzijde om naar te verlangen?

En dan staat er iemand op die een verhaal begint te vertellen. Hij voedt het verlangen naar de overkant. Het is een verhaal van oervertrouwen, van belofte, van een God die de tijden overspant; een verhaal over Jozua, die als een tweede Mozes het volk op sleeptouw neemt en, zo vertelt de verteller, het leidt tot *aan de Jordaán, waar ze drie dagen bleven...*

En... vragen de ballingen aan de verteller, en... hoe gaat het verder, hoe loopt het af? Er glinsteren sprankjes hoop in hun ogen en al luisterend naar dit nieuwe verhaal in een vreemd land, ver weg van huis en haard, verschijnt daar voor hun geestes oog – doemt er achter de onoverzienbare zee van niet meer weten hoe het verder moet, een klein stukje land van vertrouwen op.

Is het de overkant die ze zien, eind goed, al goed? Niet onmiddellijk, want zo snel gaat dat niet. Tussen deze kant en de overkant ligt het water. En met dat water doelt de schrijver niet op een letterlijke, een topografische water. De rivier de Jordaán loopt immers dwars door het Beloofde Land heen. Het is geen grensrivier met douaneposten en visaperikelen. Het gaat om een ander soort grens, die tussen een oude en een nieuwe tijd, tussen navelstaren en uitzicht houden, tussen hoop verliezen en vertrouwen herwinnen, tussen vastlopen en opstaan, tussen klein blijven en groeien. En die barrière nemen, hoe doe je dat, want de overgang van het oude naar het nieuwe, vraagt iets: tijd, moed, geloof, loslaten, vastpakken, aanvaarden, lef. Het gaat zelden in een handomdraai. Uittocht en intocht kunnen niet zonder doortocht, en er is altijd weer dat water dat als een barrière je belemmert, je weerhoudt, angst inboezemt, er zijn altijd weer die weerstanden waar je doorheen moet, voor je het weet, hangt er weer ergens een

groezelig insteekmapje met: wegens technische problemen tijdelijk uit de vaart.

Is dat niet de kern van het verhaal? Dat de overkant, waar je zo graag wilt zijn, niet een-twee-drie bereikbaar is. Zoals we weten dat nieuwe politiek, hoe aantrekkelijk ook, is geen instantoplossing voor problemen die diep geworteld zijn in systemen en wereldbeelden, ook in onszelf. De klimaatcrisis is geen kwestie die we oplossen met een paar technische snuffjes, zonder dat het ons iets kost. Het machogedrag van de ongevraagde zoen op de mond, laat zich niet van de ene op de andere dag opzij schuiven. Rouw kent geen afgebakende periode, die je naar believen kunt inkorten of oprekken met een trucje zus of handigheidje zo. Volwassen worden (hoe jong of oud je ook bent) is niet een gladjeslopend proces zonder ergernissen en gedoe, zonder in de knoop te zitten met de wereld, met je ouders en met jezelf.

En daarom vraagt Jozua aan het volk om zich voor te bereiden. Eerst wacht het daar aan de oever, drie dagen lang, en dan krijgt het de opdracht: *Heilig u/Reinig u, want morgen zal de Eeuwige in uw midden wonderen verrichten*. U hoort wel: Jozua vraagt niet om laarzen en regenkleding, om een geniebataljon technici om een brug te bouwen. Hij vraagt om een liturgische handeling. Maak je klaar, wees stil, keer in jezelf, ga de langste weg, de weg naar binnen, wees gereed om de Eeuwige te ontvangen in je midden. Alsof hij zegt 'Bereiden wij ons in stilte voor op de ontmoeting met de Eeuwige'.

En dan, de volgende morgen, staan ze op en gaan, niet achter Jozua aan, maar achter de priesters. Nog beter: niet achter de priesters aan, maar achter de ark van het verbond. Dat wil zeggen: ze gaan achter de geboden aan die leiden naar het leven. *U zult merken dat de levende God in uw midden is*, had Jozua hen voorgehouden. En al gaande blijkt hij er te zijn. God is geen garantie, God is een belofte.

En tegelijkertijd: de doortocht kan pas beginnen als de priesters met hun voeten in het water staan. Je moet er dus eerst enigszins vertrouwen in hebben. De eerste stap is er niet één op het droge, maar de eerste stap is in het diepe water. Pas dan opent zich de weg voor de priesters en het volk, pas dan blijkt die dag een nieuwe scheppingsdag te zijn waarop de wateren van de vloed hun plaats kennen en er bedding ontstaat, land, droogte, polder, pad. Pelgrim, zegt een oude spreuk, de weg ontstaat al gaande.

Altijd weer doemt er in je leven een water, een Jordaan, op waar je doorheen geleid moet worden om te groeien in hoop en perspectief.

Ik herken er iets van in het gedicht dat afgedrukt staat op de binnenzijde van uw liturgie. Het is van Willem Jan Otten. 'Veerkind', heet het, en het gaat over een kind dat voor het eerst alleen het water op gaat. De vader blijft achter, vissend, maar het kind gaat. *Hij wil de overzijde halen, waar hij roepen zal dat hij er is*. Vanzelf gaat overtocht niet. Het is een spannende exercitie, vandaar die 'hoogspanningskabels' (?), maar het gaat toch, in een notendop, kwetsbaar, om te groeien. Alleen zo kan hij iemand worden, is het niet alleen maar meer 'het kind van'. Hij verlaat de vader om 'Ik' te kunnen zeggen, zonder te weten of dat gaat lukken. Hij vaart de toekomst immers roeiend, dus met de rug er naar toe, tegemoet. Maar 'niet gaan' is geen optie.

Bij de oude Grieken ging het verhaal van de Styx de doodsrivier, waar de veerman Charon je overzette naar de onderwereld, het stond voor de laatste tocht die je maakte. In het gedicht van Otten gaat het om een nieuw begin, net als in het verhaal dat de verteller vertelt aan de ballingen. Ieder mens staat bij tijd en wijle aan de oever van een rivier, en je ziet de overkant, je

verlangt naar beter, anders, maar je kunt er niet zomaar bij. Er wordt iets van je gevraagd om te gaan, maar er word je vooral iets gegeven: de belofte dat de levende God erbij is.

Tenslotte: toen mijn dochter en ik daar aan de oever van de Maas stonden en de veerpont het liet afweten, hebben we de overkant uiteindelijk niet gehaald. De tijdelijkheid van de technisch malheur bleek van een onbekende lengte te zijn. Het was onze kleine Jordaan: hoe nu verder? Al gaande vertrouwden we ons toe aan een andere weg. Het was geen mindere weg. Soms ligt het beloofde land op een andere plek dan je denkt en is juist het aanvaarden van het feit dat je de overzijde het water waar je doorheen moet niet bereikt. Het kwam goed. Zoals de ballingen uiteindelijk weer terugkwamen in hun land en in hun stad. Ze hadden hoop gehouden, door het verhaal van Jozua en de Jordaan. Waar Gods wil is, is een weg. Die te gaan, brengt je bij het leven.

bronnen:

- Nico ter Linden, Het verhaal gaat...: de geschriften (5), Amsterdam: Balans 2009
- Klaas Touwen, 'Onder vreemden', *In de Waagschaal* – 30 juni 2007

Gebeden, stil gebed en onze vader

Trouwe God, wij danken u voor alle goede dingen: de zon die schijnt de nazomerende dagen de kinderen in ons midden die groot worden met vallen en opstaan zoals dat voor ons allemaal geldt onze gang door het leven met al die kleine en grote Jordaanervaringen: verder willen maar niet precies weten hoe. Wij bidden voor allen die met hun voeten in het water staan en hopen op een nieuwe weg een doortocht, uitzicht. We bidden in het bijzonder voor de kinderen nu de scholen	al weer even begonnen zijn voor... in het bijzonder voor het jeugdwerk hier in de Kloosterkerk en elders in deze stad voor leraren en docenten die soms in lastige omstandigheden met liefde voor de kinderen hun toevertrouwd hun werk doen. Voor wie werken in de jeugdzorg bidden we de kinderziekenhuizen. Wij bidden voor de kinderen die moeten vluchten honger hebben moeten leven met angsten wakker liggen in de nacht voor de dreiging van de grotemensenwereld. Dat zij mensen vinden op hun weg die hen bemoedigen	dat u hen nabij bent. Wij bidden u om nabijheid voor... begonnen aan haar taak hier in ons midden. En wij bidden om nabijheid voor de zieken en mensen die weer herstellende zijn en we noemen in het bijzonder... En we bidden om nabijheid voor hen die verdrietig zijn om het heengaan van... voor haar man haar kinderen en kleinkinderen. Draag hen op de vleugels van uw barmhartigheid. Hoor ons als wij in stilte zeggen wat we meedragen in ons eigen hart...
--	---	--

Wanneer u vaker inspiratie ontleent aan de preken en gebeden die klinken in de Kloosterkerk, stellen wij u voor om een gift over te maken op NL 29 INGB 0000 0585 71 ten name van Stichting Kloosterkerk.

U steunt ons werk ermee!